

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Олександр Шевчук¹

¹Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна; shevchuk.op99@ukr.net

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-04-53-58>

Анотація

Актуальність. Професійна місія вчителя фізичної культури Нової української школи перебуває в площині його готовності до змін в освітньому процесі: швидко реагувати на природовідповідність освітніх змін, виявляти нові ідеї, виклики часу, проявляти творчу ініціативу, реагувати на запити й потреби здобувачів освіти. **Мета дослідження** – визначити та обґрунтувати особливості викладання фізичної культури в молодших класах в умовах Нової української школи. **Методи дослідження** – теоретичний аналіз й узагальнення науково-методичної літератури та інформаційних ресурсів мережі «Інтернет». **Результати дослідження.** Нині, відповідно до основних напрямів державної освітньої політики, виникла необхідність розробки нових підходів до організації уроку фізичної культури. Визначено мету навчання фізичної культури в молодшій школі та завдання для її досягнення. Спроектовано професійну місію вчителя фізичної культури Нової української школи. Наведено сучасні методи навчання й виховання молодших школярів, спрямовані на формування позитивної мотивації до рухової активності, зацікавленості до самостійних занять фізичними вправами й проведення активного відпочинку. Підкреслено, що вивчення новаторських ідей та передового педагогічного досвіду учителів-практиків, їх переосмислення допоможуть учителям фізичної культури зорієнтуватись у виборі моделей інноваційних методик для успішного навчання фізичної культури школярів. **Висновки.** Розкрито роль учителя фізичної культури в Новій українській школі; висвітлено особливості навчання фізичної культури молодших школярів.

Ключові слова: учитель, фізична культура, навчання, молодші школярі, підходи, нова українська школа.

Oleksandr Shevchuk. Peculiarities of the Physical Education Teachers` Training of Primary-School Children in the Educational Process of the New Ukrainian School. Topicality. The professional mission of the New Ukrainian School PE teacher is readiness for changes in the educational process, in particular fast respond to the educational changes and the students` needs, to identify new ideas, creative initiatives and challenges of time. **The Purpose of the Research** is to identify and substantiate the PE teachers` training at the primary school of the New Ukrainian School. **Methods of the Research:** theoretical analysis and synthesis of scientific and methodological literature and information resources of the Internet have been used over the study. **Results of the Research.** Now, in accordance with the main directions of state educational policy, there is a need to develop new approaches to the PE classes. The purpose of the PE teachers` training at the primary school and the tasks for its achievement have been determined. The PE teacher professional mission of the New Ukrainian School has been projected. Modern methods of teaching and upbringing of primary-school children aimed at positive motivation for physical activity, interest in physical exercises and active recreation have been presented. It is emphasized that the innovative ideas and forward pedagogical experience of teacher trainers, their rethinking, will facilitate the PE teachers in making choice of innovative methods for successful PE training of school children. **Conclusions.** PE teacher significance at the New Ukrainian School has revealed as well as the PE training peculiarities of the primary school-children have been highlighted.

Key words: teacher, PE, training, primary-school children, approaches, New Ukrainian School.

Вступ. Реформування системи української освіти, створення Нової української школи (НУШ) закономірно супроводжуються радикальними змінами у всіх видах навчальної діяльності, значно підвищують запит суспільства на соціально активну, творчу особистість, здатну самостійно приймати рішення й особисто відповідати за їх реалізацію. Сучасні підходи до навчання виходять із гуманістичної парадигми освіти, яка передбачає забезпечення можливості вибору та самовизначення кожного учасника навчально-виховного процесу, суб'єкт-об'єктних взаємин учителя й учня, що закріплено в Законі України «Про освіту» (2017). Очевидно, що таке навчання може зреалізувати лише висококваліфікована, творча, соціально активна та конкурентоспроможна особистість педагога, орієнтована на гуманістичні цінності, яка здатна самостійно приймати рішення в ситуації вибору та є відповідальною за свої рішення [6].

Професійна місія педагогів Нової української школи й учителя фізичної культури, зокрема, лежить у площині його готовності до змін в освітньому процесі: швидко реагувати на природо-відповідність освітніх змін, виявляти нові ідеї, виклики часу, творчу ініціативу в галузі фізичної культури, запити та потреби здобувачів освіти. Про це свідчить низка освітніх державних законодавчих документів й актів, у яких зазначено вимоги до гармонійного фізичного розвитку та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти [3].

Так, у Законі України «Про освіту» (2017) зазначено, що, відповідно до сучасної мети освіти, здійснюється «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей», формування цінностей, необхідних для успішної самореалізації в подальшому житті [5].

Державний стандарт початкової освіти (2018) визначає мету фізкультурної освіти як «формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою та спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, удосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок» [4].

Фізична культура як складова частина загальної культури закладає основи збереження здоров'я та розвитку всіх його складових частин, використовує комплексний підхід до формування розумових і фізичних якостей та навичок, удосконалює фізичну й психологічну підготовку до активної життєдіяльності, формує пріоритети оздоровчої спрямованості фізичних вправ та забезпечує загальний культурний розвиток особистості [10].

Мета дослідження – визначити й обґрунтувати особливості викладання фізичної культури в молодших класах в умовах Нової української школи.

Методи дослідження – теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури й інформаційних ресурсів мережі «Інтернет».

Результати дослідження. В умовах реалізації завдань Державного стандарту початкової освіти (2018) та його наступності в Державному стандарті базової середньої освіти (2020), відповідно до основних напрямів державної освітньої політики, запитів закладів освіти, громадянського суспільства, потреб споживачів освітніх послуг, виникає нагальна потреба в постійному оновленні, доповненні моделей навчання, механізмів цілісного розвитку дітей, розширенню теоретико-практичних знань, умінь і навичок майбутніх та нинішніх учителів-практиків [4].

Державним стандартом початкової освіти (2018) визначено, що початкова освіта має два цикли навчання (1–2 і 3–4 класи), котрі враховують вікові особливості розвитку та потреби дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти. Нові підходи до організації уроку фізичної культури створюють сприятливі умови для формування особистості, для розвитку не лише учнів, а й учителя. Саме тому, відповідно до вимог сучасного покоління, виникає необхідність розробки та впровадження новітніх технологій на уроках фізичної культури [1].

Сучасні діти мало рухаються, менше грають у рухливі ігри через прив'язаність до гаджетів; зменшується також кількість відкритих місць для ігор. Батьки й педагоги все більше занепокоєні як, де та коли можна надати дітям можливість активно й творчо погратись. А щоб підтримати інтерес дітей до таких ігор, діти повинні їх знати, а завдання педагога – допомогти їм у цьому. Саме тому фізична культура є важливим компонентом усебічного гармонійного розвитку особистості та сім'ї загалом.

Метою навчання фізичної культури в молодшій школі є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізичної культури, зокрема ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять і виховання фізично загартованих та патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я; отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; умінь грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;

- розвиток у молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних і негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку;
- використовувати різні способи пошуку корисної інформації в довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і критичного мислення;
- формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід із фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;
- розвиток у школярів здатності спілкуватись і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат із фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою й спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної та чесної гри, вміння боротися, виграти й програти; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях [7].

Важливо враховувати, що особистісний розвиток дітей реалізується саме через процес набуття ними рухового досвіду й компетентностей, серед яких – практичні вміння, життєві навички відповідно до психофізичних особливостей і потреб дитини, її самостійності, допитливості, наскрізних знань, світоглядних орієнтирів, емоційно-вольових та фізичних якостей [10].

На рівень засвоєння учнями навчального матеріалу також активно впливають вибір учителем форм комунікацій, інструментів навчання, налагодження технік зворотного зв'язку, переосмислення зробленого дітьми. На уроках фізичної культури освітній процес спрямовано на цілісний розвиток і лідерське становлення особистості учня початкових класів. В умовах сьогодення вчителю фізичної культури важливо бути готовим уміти працювати в різних форматах навчання: офлайн, онлайн або змішаному. Зазначені форми спираються на психолого-педагогічний супровід, який забезпечує комунікативно-діяльнісну взаємодію всіх учасників освітнього процесу [12]. За потреби, учитель може додатково розробляти для дітей індивідуальні програми, де повинен окреслити освітньо-оздоровчу траєкторію їхнього фізичного розвитку, визначити темп навчання, заохотити та спрямувати учнів на їхні особисті досягнення [15].

Ефективна робота класу на уроках фізичної культури неможлива без зрозумілих правил і порад щодо проведення занять, які розумно регулюють загальну поведінку й прояв вольових рішень учнів. Самостійні вольові рішення учнів важливі у формуванні майбутнього якісного логічно-дискурсивного мислення, що, зі свого боку, дасть змогу сформувати стійкі усвідомлені цінності дитини за розумного супроводу цих дій педагогами.

Педагогіч-практики для ефективної роботи класу за програмою Нової української школи запропонували правила, поради та рутинні завдання (необхідні, щоденні) до проведення занять, які регулюють загальну поведінку учнів, сприяють вияву творчості, допитливості дітей і створюють довірливу атмосферу [11]. Рутини – це необхідні й передбачувані щоденні завдання, котрі супроводжують освітній процес: вони доповнюють правила та вивільняють час для нового навчання. Рутини поділяються на рутини переміщення, рутини уроку й загальні рутини. Важливо усвідомлювати, що це спільний продукт учасників освітнього процесу (школа, учитель, учні).

Правила, за якими організують ефективну роботу класу на уроках фізичної культури (незалежно від форми проведення), мають узгоджуватися з реалізацією пріоритетних завдань конкретного освітнього закладу, а саме здоров'язбережувального сегменту та загальних вимог до нього [9]. До них ми відносимо безпеку, повагу, свідоме ставлення до вольових зусиль і прийняття зважених рішень. Тому доречним буде окреслити етапи у створенні таких правил:

1. Правил має бути не більше ніж 7 ± 2 . Це дає змогу краще їх запам'ятовувати, усвідомлювати та практично використовувати. Правило – це твердження; і бажано, щоб воно складалось із 4–7 слів. Для формулювання правил рекомендовано не використовувати частку «НЕ» в змісті правила. Ураховуйте, що правила можуть бути загальними та конкретними залежно від ситуації їх застосування.

2. Пояснюйте, демонструйте, навчайте кожного правила, перевіряйте, як учні його розуміють.
3. Створюйте ситуацію, за якої учні відчують необхідність дотримання правил.
4. Розігруйте ситуації виконання правил.

5. Демонструйте ситуацію протилежностей.
6. Моделюйте ситуацію, за якої всі діти виконують певні правила.
7. Після кожного етапу обговорюйте з дітьми їхні відчуття, розуміння того, що вони виконують і чому вони виконують саме це і саме так.

Дискусія. Ключову роль в успішних заняттях фізичною культурою відіграють саме учителі. Утім, часто їм важко підібрати ефективну модель викладання та знайти баланс між спортивною муштрою й високими показниками нормативів і розважанням дітей рухливими іграми [11]. На думку О. Аксьонової, багато учителів не готові вдосконалювати свої педагогічні навички та продовжують використовувати рудиментні методики, які не підтримують дитячу ініціативу; створюють штучні бар'єри; засновані на стресі й маніпуляціях; не розкривають потенціал дитини. Часто на уроках фізичної культури відсутні кардіотренування, не тренується витривалість, у молодшій школі рідко застосовується ігровий метод. Натомість учні виконують за вчителем стереотипні примітивні вправи [16].

Видатний педагог В. Сухомлинський велике значення надавав діяльності школи та вчителів, спрямованої на поліпшення здоров'я школярів, особливо учнів молодших класів. Він вважав, що дбати про здоров'я дітей – найважливіше завдання вчителя [6].

У НУШ погляди на фізичне виховання та розвиток школярів збігаються з думками педагога, проте нині впроваджується й багато інновацій. Парадигма навчання в Новій українській школі розбудовується на принципах дитиноцентризму, безпечності, емпатії, доступності, гендерності. Важливо пропонувати учням початкових класів види діяльності в межах їхніх природних бажань, де період дій поступово трансформується від ігрових до навчальних, а саме: орієнтуватися на корисні освітні, оздоровчі, пізнавально-розвивальні завдання, які спрямовують позитивні емоції дитини й дають змогу формувати активне ставлення до психомоторної діяльності [15].

Важко переоцінити судження Г. Ващенка про значення фізичного виховання. За його переконанням, воно має дві основні площини – гігієнічне виховання й фізичні вправи. У першій стоїть завдання гарантувати здоров'я, а в другій – фізичний розвиток дитини. Виходячи з історичної соціально-політичної обумовленості, а також спираючись на цінний досвід педагогів-практиків, значимість фізичного виховання у цілісному формуванні особистості доводить С. Русова [14]. Проаналізувавши погляди на цю проблему багатьох представників передової педагогічної думки, ми приходимо до висновку, що мета виховання повинна полягати в тому, аби допомогти в здійсненні еволюції духовних і фізичних сил дитини.

Водночас оздоровчий ефект занять фізичною культурою забезпечується за умови повної відповідності фізичного навантаження функціональним можливостям організму. Усі школярі потребують індивідуального підходу, і тому учні кожного класу поділяються на групи й підгрупи, які працюють за різними формами занять, відповідно до групи здоров'я. Основною метою є якісний, максимально ефективний вплив на певні м'язові групи, на системи та функції організму за допомогою комплексного підходу [17].

Учителю фізичної культури важливо адаптувати практичні завдання для здобувачів освіти відповідно до їхнього стану здоров'я (згідно з розподілом учнів на медичні групи), природовідповідності (індивідуальних, спадкових фізичних можливостей, вікових особливостей) і фізіологічних конституційних типів людини.

Серед великої кількості різноманітних засобів фізичного виховання значне місце посідають рухливі ігри, що сприяють виконанню навчально-оздоровчих завдань. Використання ігрових технологій у молодшій школі дають змогу організувати й провести цікаві, змістовні уроки, уникнути одноманітності, підвищити ефективність навчального процесу, а також викликати зацікавленість учнів до самостійних занять фізичними вправами.

Погоджуємося з педагогами, що рухливі ігри, які становлять основну діяльність на уроках фізичної культури в молодшій школі, сьогодні доцільно проводити з додаванням певного інтелектуального навантаження, що дає змогу не просто активно провести урок, а й сприяти розумовому розвитку дітей. Як приклад, з учнями першого класу доцільно проводити гру «Перейди по камінчику через річку» (учитель кладе кілька обручів на невеликій відстані один від одного; учні стоять біля нього. Завдання – невеликими кроками перейти через обруч в обруч, називаючи вголос слово і ділячи його на склади (де-ре-во, со-ва, ко-ро-ва тощо). Гра спрямована як на активну діяльність учнів, так і розвиток їхнього мовлення для кращого засвоєння вивченої грамоти [11].

У сучасному освітньому процесі також не обійдеться й без уроків на свіжому повітрі. Серед них можна виокремити фізкультурно-оздоровчі прогулянки. Проводити їх можна двічі на тиждень, незалежно від пори року. Такі прогулянки дають змогу покращити загальну тренованість організму школярів та підвищити його опірність до різних факторів навколишнього середовища [2; 8].

Зазначене вище визначає необхідність створення й упровадження організаційних і змістових нововведень у процес організації уроків фізкультури, ефективних форм позакласної роботи в цілісну систему фізичного виховання молодших школярів, що сприятиме активізації фізкультурно-оздоровчої роботи, підвищенню зацікавленості до систематичних занять фізичною культурою, формуватиме самостійність, творчу активність та ініціативність в учнівській молоді.

Висновок. Освітня реформа Нової української школи наголошує на важливості виховання молодого покоління фізично розвинутими, загартованими, готовими до праці й оборони нашої Батьківщини. Професійна місія педагогів НУШ і вчителя фізичної культури зокрема перебуває в площині його готовності до змін в освітньому процесі. Нові підходи до організації уроку фізичної культури створюють сприятливі умови для цілісного розвитку й лідерського становлення особистості учня початкових класів. У цьому сенсі важливим є вибір учителем форм комунікацій, інструментів навчання, налагодження технік зворотного зв'язку, переосмислення досягнень учнів. В умовах сьогодення вчителю фізичної культури важливо бути готовим уміти працювати в різних форматах навчання: офлайн, онлайн або змішаному; адаптувати практичні завдання для здобувачів освіти відповідно до стану їхнього здоров'я, природовідповідності й фізіологічних конституційних типів людини. Вивчення новаторських ідей та передового педагогічного досвіду педагогів-практиків, їх переосмислення допоможуть учителям фізичної культури зорієнтуватись у виборі моделей інноваційних методик для успішного навчання фізичної культури школярів.

Перспективи подальших досліджень передбачають дослідження впливу ігрових форм занять на мотивацію молодших школярів до самостійних занять фізичною культурою.

Джерела та література

1. Белікова Н. О. Сучасний погляд на перспективи модернізації вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 12 (39). С. 9–14.
2. Белікова Н. О., Подубінська С. Сучасний стан організації позакласної роботи з фізичної культури. *Вісник Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 14. С. 15–19.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому: метод. посіб. / упорядник О. Рома. *The LEGO foundation*. 2018. 44 с.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://cutt.ly/e0JcPAM>
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bıbık. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
6. Надім'янова Т., Чепелюк А. Інноваційні підходи у фізичному вихованні учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 9. С. 60–65
7. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Вид-во «Алатон», 2019. 128 с.
8. Осадець М. М., Слобожанінов А. А., Волощук А. О. Сучасні проблеми фізичного виховання школярів. *Молодий вчений*. № 3 (55). 2018. С. 71–73.
9. Особливості навчання фізичній культурі учнів початкових класів НУШ. URL: <https://cutt.ly/S0Jzs3C>
10. Організація фізичного виховання молодших школярів. URL: <https://cutt.ly/80JzbJO>
11. Особливості оцінювання учнів 1–4 класів. URL: <https://cutt.ly/g0KDmZu>
12. Сиса О. І. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні та розвитку учнів початкових класів. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 4 (56). С. 162–167.
13. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (2022 р.). URL: <http://surl.li/rgwi>
14. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна (2022 р.). URL: <http://surl.li/rgwi>
15. Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://cutt.ly/w0JzMer>
16. Фізична культура в початковій школі. URL: <https://cutt.ly/z0Jz8hd>
17. Фізкультура для покоління Z: як зробити уроки цікавими. URL: <https://cutt.ly/c0JvekI>

References

1. Bielikova, N. O. (2013). Cuchasnyi pohliad na perspektyvy modernizatsii vyshchoi fizykulturnoi osvity [Modern view on the prospects of higher PE modernization]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova – Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Seriya 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, vyp. 12 (39), 9–14 (in Ukrainian).
2. Bielikova, N. O., Podubinska, S. (2019). Suchasnyi stan orhanizatsii pozaklasnoi roboty z fizychnoi kultury [Current state of PE extracurricular work organization]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho Universytetu imeni Ivana Ohienka – Bulletin of the Ivan Ohienko Kamenetz-Podolsk University. Physical Education, Sports and Human Health*, vyp. 14, 15–19 (in Ukrainian).
3. Roma, O. (2018). Hra po novomu, navchannia po-inshomu [Playing in a new way, learning in a different way]. *Metodychnyi posibnyk. The LEGO foundation*, 44 (in Ukrainian).
4. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity [State standard of primary education]. URL: <https://cutt.ly/e0JcPAM> (in Ukrainian).
5. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia (2018). [New Ukrainian School: Teacher's Guide]. Za zah. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 160 (in Ukrainian).
6. Nadimianova, T., Chepeliuk, A. (2019). Innovatsiini pidkhody u fizychnomu vykhovanni uchniv pochatkovoї shkoly [Innovative PE approaches for primary schoolchildren]. *Molod i rynek – Youth and the Market*, 9, 60–65 (in Ukrainian).
7. Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Ja doslidzhuu svit» u 1–2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu (2019) [Study guide “The New Ukrainian School: Methodology of the teaching integrated course “I Explore the World” for 1–2 grades pupils of general secondary education institutions on a competency-based approach]. *Navchalno-metodychnyi posibnyk*. Kyiv: Vydavnytstvo «Alaton», 2019, 128 (in Ukrainian).
8. Osadets, M. M., Slobozhaninov, A. A., Voloshchuk, A. O. (2018). Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia shkoliariv [Modern PE issues for schoolchildren]. *Molodyi Vchenyi – Young Scientist*, 3 (55), 71–73 (in Ukrainian).
9. Osoblyvosti navchannia fizychnii kulturi uchniv pochatkovykh klasiv NUS [Features of PE teaching for NUS primary schoolchildren]. Retrieved from <https://cutt.ly/S0Jzs3C> (in Ukrainian).
10. Orhanizatsiia fizychnoho vykhovannia molodshykh shkoliariv [PE organization for junior schoolchildren]. URL: <https://cutt.ly/80JzbJO> (in Ukrainian).
11. Osoblyvosti otsiniuvannia uchniv 1–4 klasiv [Assessment of 1–4 grades schoolchildren]. URL: <https://cutt.ly/g0KDmZu> (in Ukrainian).
12. Sysa, O. I. (2016). Vzaiemodiia shkoly i sim'i u vykhovanni ta rozvytku uchniv pochatkovykh klasiv [School and family interaction in the education and development of primary schoolchildren]. *Tavriiskyi Visnyk Osvity – Tavriysky Bulletin of Education*, 4 (56), 162–167 (in Ukrainian).
13. Typova osvitnia prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity, rozroblena pid kerivnytstvom O. Ya. Savchenko (2022 r.) [Typical educational program for general secondary education institutions, developed by O. Savchenko, 2022]. URL: <http://surl.li/rgwi> (in Ukrainian).
14. Typova osvitnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom R. B. Shyiana (2022 r.) [Typical educational program for primary school, developed by R. B. Shyian, 2022]. URL: <http://surl.li/rgwi> (in Ukrainian).
15. Fizyчне vykhovannia uchniv pochatkovykh klasiv u pozaklasnii roboti zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [PE for primary schoolchildren in extracurricular activities of secondary schools]. URL: <https://cutt.ly/w0JzMep> (in Ukrainian).
16. Fizychna kultura v pochatkovii shkoli [PE at primary school]. URL: <https://cutt.ly/z0Jz8hd> (in Ukrainian).
17. Fizykultura dlia pokolinnia Z: yak zrobyty uroky tsikavymy [Physical education for generation Z: how to make lessons interesting]. URL: <https://cutt.ly/c0JvekI> (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 23.10.2022 р.